

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПРОЦЕСУ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Досліджено, проаналізовано та обґрунтовано етапи фінансового планування щодо суб'єктів господарювання

Постановка проблеми. Значне скорочення платоспроможності, обсягів реалізації продукції та прибутковості суб'єктів господарювання, призводить до необхідності удосконалення організаційних форм управління підприємствами, забезпечення оптимального формування та ефективного використання усіх видів ресурсів, пошуків шляхів зміцнення стабільності господарюючих структур.

Саме фінансове планування є ефективним процесом щодо управління господарською діяльністю підприємств. Але, відзначимо, що сьогодні перед суб'єктами господарювання постає проблема удосконалення системи фінансового планування, що пов'язане з необхідністю забезпечення високої гнучкості, мобільності та контролю за його здійсненням в умовах швидких змін зовнішнього середовища та підвищення обсягів фінансових ризиків.

Умовою успішного здійснення процесу фінансового планування на підприємстві є чітка організація аналітичного процесу як системи раціональних скоординованих дій об'єкта дослідження відповідно до визначеної мети. Для забезпечення ефективності розробки та реалізації фінансового планування на підприємстві його потрібно добре продумати та організувати. Процес фінансового планування повинен здійснюватися упорядковано, у певній послідовності. Адже фінансове планування слід розглядати як цілісну систему, механізм оцінки, ефективна дія якого забезпечується чітким дотриманням його технології і методики розробки. Організацію фінансового планування можна уявити як технологічний процес, в якому необхідні аналітичні процедури здійснюються у встановленому порядку і реалізуються за допомогою сукупності організаційних, методичних і технічних методів, способів і прийомів.

Одним із важливих інструментів фінансового планування є його етапи. Дослідження яких дозволить забезпечити найбільш ефективну розробку та реалізацію фінансових планів на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі і господарській практиці актуальним є питання щодо удосконалення процедури фінансового планування на підприємствах. В цілому питання щодо фінансового планування знайшли своє відображення в працях вітчизняних – (Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. [1], Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Бурак Л.Д. [3], Слав'юк Р.А. [4]) та зарубіжних – (Бочаров В.В., Радковська Н.П. [2], Лихачова О.Н., Щуров С.А [5]) вчених. Водночас, не вирішеним залишається питання щодо етапів фінансового планування.

Метою дослідження є обґрунтування та визначення етапів фінансового планування, реалізація яких може забезпечити найбільш ефективне та раціональне застосування інструментів фінансового планування на підприємствах України. Враховуючи визначальну роль даного питання в системі фінансового планування, дослідимо підходи науковців-економістів щодо даної проблематики, та в узагальненому вигляді обґрунтуємо найбільш необхідні та оптимальні етапи фінансового планування суб'єктів господарювання.

Викладення основного матеріалу дослідження. Незалежно від рівня планування, процес фінансового планування суб'єкта господарювання характеризується складністю, інформативністю, комплексним характером прийняття управлінських рішень і вимагає системного дослідження.

Процес здійснення фінансового планування на підприємстві повинен включати відповідний ряд взаємопов'язаних етапів.

Російські вчені Савчук В.П., Лихачова О.Н., Щуров С.А. у своїх наукових працях визначають, що фінансове планування являється складовою частиною загального процесу планування і, відповідно,

управлінського процесу, що здійснює керівник підприємства. Його головними етапами є: аналіз інвестиційних можливостей і можливостей фінансування, які є в розпорядженні компанії; прогнозування наслідків поточних рішень, щоб уникнути несподіванок і зрозуміти зв'язок між поточними і майбутніми рішеннями; обґрунтування обраного варіанта з ряду можливих рішень (цей варіант і буде представлений в остаточній редакції плану); оцінка результатів, досягнутих компанією, порівняно з цілями, що встановлені у фінансовому плані [1, с. 244; 2, с. 66].

В свою чергу, вітчизняні науковці Мних М.В., Лайко П.А., Шило В.П., Ільїна С.Б., Боровська С.С., Барабанов В.В., Слав'юк Р.А., Аранчій В.І. вважають, що складання фінансового плану, як правило, відбувається в три етапи: аналіз очікуваного виконання фінансового плану поточного року; розгляд та вивчення виробничих показників, укладених договорів, кон'юнктури товарного ринку на підставі яких розраховуватимуться планові фінансові показники; розробка проекту поточного фінансового плану [3, с. 366; 4, с. 173; 5, с. 341; 6, с. 351; 7, с. 221; 8, с. 24].

В.М. Шелудько фінансове планування пропонує реалізувати через наступні етапи: 1) аналіз поточного фінансового стану підприємства; 2) прогнозування майбутніх значень планових показників; 3) безпосереднє складання планів та розробка процедури внесення коректив в процесі реалізації планів [9, с. 392].

Значного поширення щодо етапів фінансового планування, на наш погляд, набули праці таких вітчизняних науковців як Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Бурак Л.Д., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Ці вчені відзначають, що фінансове планування суб'єктів господарювання являє собою складний процес і включає: аналіз фінансового стану підприємства; розроблення загальної фінансової стратегії підприємства; складання поточних фінансових планів; коригування, узгодження і конкретизація фінансового плану; розроблення оперативних фінансових планів; контролінг [10, с. 392; 11, с. 448; 12, с. 160]. На наш погляд дана класифікація охоплює найширший спектр щодо даного питання.

Російський науковець Ковалев В.В. у своєму підручнику при дослідженні питання фінансового планування, визначив його етапи наступним чином: аналіз фінансового стану компанії; складання прогнозних кошторисів і бюджетів; визначення загальної потреби компанії у фінансових ресурсах; прогнозування структури джерел фінансування; створення і підтримування дієвої системи контролю та управління; розробка процедури внесення змін в систему планів [13, с. 280].

Поляк Г.Б., пропонує здійснювати процес фінансового планування у наступній послідовності: аналіз фінансової ситуації і проблем; прогнозування майбутніх фінансових умов; постановка фінансових задач; вибір оптимального варіанта; складання фінансового плану; корегування, ув'язування і конкретизація фінансового плану; виконання фінансового плану; аналіз і контроль виконання плану [14, с. 264]. Наведена класифікація дозволяє чітко окреслити підходи до оцінки фінансового стану підприємства та врахування впливу факторів при виборі організації фінансового планування.

Як зауважує Баранов В.В., процес розробки фінансового плану включає декілька взаємопов'язаних етапів: постановка цілей залучення фінансових ресурсів для підприємства; розрахунок необхідного обсягу фінансових ресурсів і визначення кола завдань по залученню та раціональному використанню капіталу підприємства [15, с. 71].

Леонтьев В.Е., Бочаров В.В., Радковская Н.П. висловлюють думку, що етапи фінансового планування можуть бути наступними: аналіз показників та розробки проекту фінансового плану; затвердження власником

проекту фінансового плану (основних показників); використання фінансового плану; оперативний контроль за виконанням фінансового плану; коригування фінансового плану; виконання фінансового плану; зовнішній і внутрішній фінансовий контроль [16, с. 124].

На думку Бланка І.А. фінансовий план на підприємстві розробляється з урахуванням наступних етапів: прогнозування надходження і витрачання грошових коштів з операційної діяльності підприємства; розробка планових показників надходження і витрачання грошових коштів з інвестиційної діяльності підприємства;

розраховуються планові показники надходження і витрачання грошових коштів по фінансовій діяльності підприємства; прогноуються валовий і чистий грошові потоки, а також динаміка залишків коштів по підприємству в цілому [17, с. 93].

Як бачимо, автори по-різному визначають етапи фінансового планування, тому дослідження потребує обґрунтування підходів щодо даного питання на сучасному етапі розвитку науки. У таблиці 1 нами згруповано підходи науковців щодо визначення етапів фінансового планування.

Таблиця 1. Аналіз етапів фінансового планування на підприємстві у працях науковців

Найменування етапів	Група авторів	Кількість джерел	Питома вага, %
Аналіз фінансової ситуації (стану)	Шелудько В.М., Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є., Ковалев В.В., Поляк Г.Б.	5	8,93
Прогнозування майбутніх значень планових показників	Шелудько В.М., Ковалев В.В., Бланк І.А.	3	5,36
Розробка загальної фінансової стратегії підприємства (постановка фінансових задач та цілей)	Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є., Поляк Г.Б., Акодис І. А., Краєва Т. А., Кончин С. П., Пантелєєв А. П., Баранов В.В.	4	7,14
Визначення загальної потреби компанії у фінансових ресурсах; прогнозування структури джерел фінансування	Ковалев В.В., Баранов В.В., Бланк І.А.	3	5,36
Складання поточних фінансових планів	Шелудько В.М., Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є., Поляк Г.Б., Акодис І.А., Краєва Т.А., Колчин С. П., Пантелєєв А.П.	4	7,14
Коригування, ув'язнення і конкретизація фінансового плану	Шелудько В.М., Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є., Ковалев В.В., Поляк Г.Б., Акодис І. А., Краєва Т. А., Кончин С. П., Пантелєєв А. П., Леонтєв В.Е., Бочаров В.В., Радковская Н.П.	5	8,93
Розробка оперативних фінансових планів	Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є.	2	1,79
Аналіз і контроль виконання фінансових планів	Ковалев В.В., Поляк Г.Б., Акодис І. А., Краєва Т. А., Кончин С. П., Пантелєєв А. П., Леонтєв В.Е., Бочаров В.В., Радковская Н.П.	3	5,36
Аналіз показників та складання проекту фінансового плану	Леонтєв В.Е., Бочаров В.В., Радковская Н.П.	1	1,79
Затвердження власником проекту фінансового плану (основних показників)	Леонтєв В.Е., Бочаров В.В., Радковская Н.П.	1	1,79
Використання фінансового плану	Леонтєв В.Е., Бочаров В.В., Радковская Н.П.	1	1,79
Контролінг	Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є.	1	1,79
Аналіз очікуваного виконання фінансового планування поточного року	Мних М.В., Лайко П.А., Шило В.П., Ільїна С.Б., Боровська С.С., Барабанові В.В., Слав'юк Р.А., Аранчій В.І.	5	8,93
Розгляд та вивчення проектних виробничих, маркетингових показників, на основі яких розраховують планові фінансові показники	Мних М.В., Лайко П.А., Шило В.П., Ільїна С.Б., Боровська С.С., Барабанові В.В., Слав'юк Р.А., Аранчій В.І.	5	8,93
Розробка проекту фінансового плану	Мних М.В., Лайко П.А., Шило В.П., Ільїна С.Б., Боровська С.С., Барабанові В.В., Слав'юк Р.А., Аранчій В.І.	5	8,93
Аналіз інвестиційних можливостей та можливостей фінансування	Савчук В.П., Лихачова О.Н., Щуров С.А.	2	3,57
Прогнозування наслідків поточних рішень, щоб уникнути несподіванок і зрозуміти зв'язок між поточними і майбутніми рішеннями	Савчук В.П., Лихачова О.Н., Щуров С.А.	2	3,57
Обґрунтування вибраного варіанта із усіх можливих рішень (цей варіант буде представлений в заключній редакції плану)	Савчук В.П., Лихачова О.Н., Щуров С.А., Поляк Г.Б., Акодис І. А., Краєва Т. А., Кончин С. П., Пантелєєв А. П.	3	5,36
Оцінка результатів, досягнутих підприємством, в порівнянні з цілями, що встановлені фінансовим планом	Савчук В.П., Лихачова О.Н., Щуров С.А.	2	3,57
Всього	x	56	100,00

Проаналізувавши дані таблиці 1, можна стверджувати, що серед авторів не має єдиної точки зору щодо визначення етапів фінансового планування. Встановлено, що найбільша кількість авторів (8,93 %) приділяють свою увагу таким етапам щодо фінансового планування як аналіз фінансової ситуації (стану), коригування, ув'язнення і конкретизація фінансового плану, аналіз очікуваного виконання фінансового планування поточного року, розгляд та вивчення проектних виробничих, маркетингових показників, на основі яких розраховують планові фінансові показники, розробка проекту фінансового плану.

Велика увага (7,14 %) авторів приділяється також таким етапам як розробка загальної фінансової стратегії підприємства (постановка фінансових задач та цілей) та складання поточних фінансових планів.

Ряд авторів (5,36 %) виділяють наступні етапи: прогнозування майбутніх значень планових показників, визначення загальної потреби компанії у фінансових ресурсах; прогнозування структури джерел фінансування, обґрунтування вибраного варіанта із усіх можливих рішень (цей варіант буде представлений в заключній редакції плану).

В результаті проведеного аналізу етапів фінансового планування можна зробити наступні висновки. Найбільш

чисельний перелік етапів фінансового планування представлений Шелудько В.М., Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є., Ковалев В.В., Поляк Г.Б. [4; 10; 11; 12; 13].

На наш погляд, представлені даними науковцями етапи фінансового планування потребують деяких уточнень.

Етапи фінансового планування передбачають прийняття рішень та здійснення заходів, які на кожній стадії планування впливають на майбутнє підприємства. Оскільки передбачити майбутнє з точністю не можливо, планування повинно здійснюватися неперервно. Необхідно постійно враховувати на якому етапі фінансового планування знаходиться інформація що надходить на підприємство.

Саме тому, на наш погляд, основними етапами в процесі фінансового планування на підприємстві є (рис. 1):

На першому етапі – аналіз фінансової ситуації, оцінюють ситуацію, що склалася на підприємстві; аналізують фінансові та показники за звітні періоди, використовуючи дані фінансової звітності: Ф.1 – „Баланс”, Ф.2 „Звіт про фінансові результати”, Ф.3 „Звіт про рух грошових коштів” Ф.4 „Звіт про власний капітал”, Ф.5 „Примітки до річної фінансової звітності”, Ф.6 „Інформація за сегментами”.

На другому етапі (розробка загальної фінансової стратегії підприємства) необхідно розробити загальну фінансову стратегію підприємства, що є складовою фінансового планування. Фінансова стратегія передбачає довгострокову мету фінансової діяльності підприємства, що залежить від його фінансової політики та вибору найефективніших напрямів її досягнення. На даному етапі складають основні прогностичні документи, які стосуються перспективних фінансових планів.

На третьому етапі (розробка проекту фінансового плану підприємства) складається проект фінансового плану у відповідності до показників виробничого плану на майбутній рік.

Четвертий етап – складання поточних фінансових планів підприємства, передбачає уточнення і

конкретизацію основних показників прогностичних фінансових документів за допомогою складання поточних фінансових планів.

Коригування, ув'язнення і конкретизація фінансового плану підприємства – є п'ятим етапом щодо фінансового планування на якому передбачається ув'язування показників фінансових планів з виробничими, комерційними, інвестиційними та іншими планами та прогнозами, що розробляються суб'єктом господарювання.

На шостому етапі – розробка оперативних фінансових планів, здійснюється оперативне фінансове планування, яке, в свою чергу визначає розробку поточної виробничої, комерційної та фінансової діяльності підприємства і впливає на кінцевий фінансовий результат його діяльності.

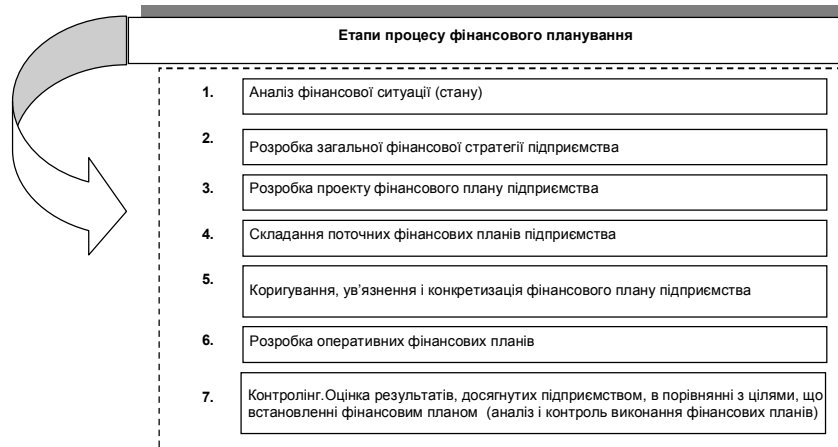

Рис. 1. Основні етапи процесу фінансового планування підприємства

Процес фінансового планування на підприємстві завершується (7 етап), як правило контролінгом – метод управління різними областями фінансово-господарчої діяльності підприємства, що включає в себе: визначення цілей діяльності; відбиття цих цілей у системі ефективних і збалансованих показників, регулярний контроль (вимір) фактичних значень показників, аналіз і виявлення причин відхилень фактичних значень показників від планових, прийняття на цій основі управлінських рішень по мінімізації відхилень; оцінка результатів, досягнутих підприємством, в порівнянні з цілями, що встановлені фінансовим планом (аналіз і контроль виконання фінансових планів) полягає у визначенні фактичних кінцевих фінансових результатів підприємства, порівняння їх із запланованими показниками, виявлення причин відхилень від плану, у розробці заходів щодо усунення негативних явищ.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, в результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1) В процесі здійснення даного наукового дослідження нами було проаналізовано сімнадцять наукових праць щодо визначення етапів фінансового планування.

2) За результатами проведеного аналізу (30 % авторів) думки науковців щодо даного питання співпадають, 70 % – різняться.

3) Оскільки не має єдиної думки щодо етапів фінансового планування, нами були запропоновані наступні: аналіз фінансової ситуації (стану); розробка загальної фінансової стратегії підприємства; розробка проекту фінансового плану підприємства; складання поточних фінансових планів підприємства; коригування, ув'язнення і конкретизація фінансового плану підприємства; розробка оперативних фінансових планів; контролінг, оцінка результатів, досягнутих підприємством, в порівнянні з цілями, що встановлені фінансовим планом (аналіз і контроль виконання фінансових планів).

Подальші дослідження автора будуть направлені на здійснення та застосування основних етапів фінансового планування підприємств України в тому числі на прикладах суб'єктів господарювання харчової промисловості Житомирської області.

Список використаної література:

1. Савчук В.П. Управление финансами предприятия / В.П. Савчук. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2003. – 480 с. 2. Лихачова О.Н. Долгосрочная и краткосрочная финансовая политика предприятия: учеб. пособие /

О.Н. Лихачова, С.А. Щуров [под ред. И.Я. Лукасевича]. – М.: Вузовский учебник, 2007. – 288 с. 3. Мних М.В. Финансы предприятия: навч. посіб. / М.В. Мних, П.А. Лайко. – К.: Знання України, 2004. – 428 с. 4. Финансы предприятия (за модульно-системного навчання): [теоретично-практичний посібник] / [Шило В.П., Ільїна С.Б., Боровська С.С., Барабанов В.В.] – Київ: ВД "Професіонал", 2006. – 288 с. 5. Слав'юк Р.А. Финансы предприятия: Навч. посібник. / Р.А. Слав'юк [вид. 2-ге, доповн. і переробл.]. – Луцьк: ред.-вид. відд. "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 456 с. 6. Слав'юк Р.А. Финансы предприятия: Підручник. / Р.А. Слав'юк – К: УБС НБУ, 2007. – 550 с. 7. Аранчій В.І. Финансы предприятия. Навчальний посібник. / В.І. Аранчій – К: ВД "Професіонал", 2004. – 304 с. 8. Сердюк В.Р. Планирование финансово-хозяйственной деятельности / В.Р. Сердюк, Л.Г. Бабур, 2002 р. 9. Шелудько В.М. Финансовый менеджмент: Підручник. / В.М. Шелудько – К.: Знання, 2006. – 439 с. – Вища освіта XXI століття. 10. Финансы предприятия / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; [Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін]. – 5-те вид., перероб. Та допов. – К.: КНЕУ, 2005. – 546 с. 11. Финансовый менеджмент: Підручник / [Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін]. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с. 12. Крамаренко Г.О. Финансовый менеджмент: Підручник. / [Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна] – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с. 13. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. / В.В. Ковалев / – М.: Финансы и статистика, 1999. – 768 с. 14. Финансовый менеджмент: Учебник для студ. вузов, обуч. по экон. спец. / [Поляк Г.Б., Акидис И. А., Краева Т. А., Кончин С.П., Пантелеев А.П.]. [под ред. Поляк Г.Б.] – М.: Финансы, 1997. – 518 с. 15. Баранов В.В. Финансовый менеджмент: Механизмы финансового управления предприятиями и наукоемких отраслях: Учеб. пособие. / В.В. Баранов – М.: Дело, 2002. – 272 с. 16. Леонтьев В.Е. Финансовый менеджмент: Учебник / В.Е. Леонтьев, В.В. Бочаров, Н.П. Радковская – М.: ООО "Издательство Плит" – 2005 – 560 с. 17. Бланк И.А. Управление финансовой стабилизацией предприятия. / И.А. Бланк – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 496 с. – ("Энциклопедия финансового менеджера"; Вып. 4).

ОВЕРЧУК Алла Василівна – старший викладач кафедри економіки Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції 28.10.11 р.